

Demokratikamp på världens tak

Sedan tio år tillbaka bedrivs i Nepal ett av de mest framgångsrika antifeodala uppror för demokrati världen sett på länge. Folket står mot kungen. Monarkin mot kravet på republik. Proletärens utsända befinner sig i maoisternas basområden för att söka upprors rötter.

■ ■ Någon guidad visning i det kungliga palatset i Katmandu är inte aktuell. Avspärningarna är omfattande och den polisiära närvaron påtaglig. Kung Gyendra fyllde 61 år i förra veckan. Två demonstrationer gick mot palatset. En krävde att maoistledaren Prachanda skulle hängas och monarkin restaureras. En annan att kungen skulle sparkas ut ur landet. Sammandrabbningen var oundviklig. Innanför murarna trycker kungen och tre medlemmar av kungafamiljen. Likt djur i bur.

– Snart river vi staketet och gör om hela palatsområdet till en marknadsplats. Kungen kan få bo i en vanlig liten lägenhet med sin familj, säger 22-åriga Bim när taxibilen passerar förbi grindarna.

Nepals politiska historia de senaste åren är en pendelrörelse mellan demokrati och reaktion. Mellan monarki och republik. Utegångsförbuden, massdemonstrationer och strider har avlöst varandra. Den politiska spelplanens pjäser brukar beskrivas som tre: kungen, de parlamentariska partierna och maoisterna.

I februari 2005 upplöste kungen parlamentet och gav den kungliga armén fria tyglar att angripa maoisterna. I april 2006 svängde pendeln tillbaka. Efter massdemonstrationer i huvudstaden isolerades kungen av de republikanska och demokratiska krafterna. Två miljoner demonstranter och 5000 skadade var priset för att kungen i

ett direktsänt tv-tal skulle lova att återupp-
rätta parlamentet. Efter det har kungen förlorat mer och mer makt. Apanaget har i princip avskaffats och den politiska makten reducerats. Utvecklingen mot republik rullar vidare. Landet håller andan i väntan på det utlovade – historiska – valet i november.

Den 239-åriga monarkin är tillbakapressad men inte besegrad. Folkmakten i maoisternas basområden har växlat in mot ministrar i interimregeringen. Efter tio år av väpnad kamp har Nepals kommunistiska parti (maoisterna) skrivit under ett fredsavtal, satt folkarmén under internationell övervakning och ingått en allians med de parlamentariska partierna byggd på val och republik. Epitetet *Royal* har tvättats bort från flera institutioner.

Men hur hamnade ett revolutionärt kommunistiskt parti som i tio år drivit väpnad

Ratikala Gharti

kamp plötsligt i en regering? Svaret måste sökas utanför huvudstaden.

*

Vägen liknar en svensk skogsbilväg. Sönderkörd. Vattensjuk.

Bussen känner sig försiktigt fram under två dagar. Riktning mot väster. En av de

större broarna är sedan länge sprängd och ännu inte lagad. Omvägen går via flodbädden. Martyrvägen är ett av de större infrastrukturprojekten i mellersta Nepal. Vägen är byggd för hand av bybor och ska när den är klar sammanbinda de större byarna i regionen. Den tränger in i områden där människor aldrig sett en buss. Sträckan som tidigare tog tre, fyra dagar att gå tar nu en dag. Avstånd mäts i dagsmarscher. Inte kilometer. Inte timmar.

Vid slutstationen, djupt inne i ett av maoisternas basområden, i Rolpadistriktet blir det vandring upp för tre bergstoppar om vardera cirka 2 500 meter och ner i tre floddalar. Den sista etappen till fots tar cirka tio timmar.

Konsekvenserna av ett felsteg känns i luften. Stigen lindrar sig runt bergen. Doften av ett hästkadaver sticker i näsan. Packad med nästa trehundra kilo ris trampade den snett med hovarna och föll över femhundra meter innan den nådde fast mark. Åkrarna är klitrade vertikalt längs bergssluttningarna. Korna pressar ner klövarna för att hålla sig kvar. På femtiotalet var här två procent av de vuxna läskunniga. Medellivslängden 35 år. Spädbarnsdödligheten över 60 procent. Att titta ner i dalarna är att se rakt in i medeltiden. Tiden stod länge stilla.

Luften är frisk men inte klar. Bergen släpper aldrig taget om molnen under monsunperioden och så fort skymningen sänker sig suger dalarna åt sig dimman. Grön akvarell. Blått och brunröd jord. Kallt och fuktigt.

– Den kungliga nepalesiska armén tror att även stenarna här är maoister, säger Ratikala Gharti och skrattar när hon hälsar oss välkomna till byn Bangetal.

Hon tror att hon är cirka trettiofem år. Hennes barn är sju och fyra år. Hon går upp två timmar före gryningen för att mata djuren, städa, tvätta och laga mat. Tio timmar per dag går hon för att hämta ved och vat-

Proletären på plats i Nepal

Med start denna vecka rapporterar Tor Härnqvist och Martin Schibbye om demokratikampen i Nepal. Fler artiklar följer under sommaren.

ten. Varje dag är en kamp för att överleva. Hon kan varken läsa eller skriva. Hon kallar sig maoist.

*

Det är få platser på jorden som kan kallas för feodala. Även de mest isolerade jordbruksområdena producerar ofta för en marknad. Men i Nepal är berättelserna om feodalherrarna levande: En dag bad en av dem bönderna att sända sina döttrar med gödsel till hans gård. Dagen efter kom 56 kvinnor med lika många korgar gödsel. Fyra stycken valdes ut. De andra fick gå hem.

(Forts på nästa sida.)

Folkkrig för jord, jämställdhet och demokrati

Demokratikamp ...

(forts fr föreg sid)

Dagen efter slaktades en buffel. På bröllopet som följde gifte sig feodalherren med alla fyra. Senare ångrade han sig och gifte sig även med tre av dem han tidigare skickat hem. Idag har mannen sedan länge jagats ut ur byn.

– Idag kan en man inte ha flera fruar. Folkkriget har gjort oss medvetna, säger Ratikala Gharti.

På verandan i ett av husen i byn har alla grannar samlats. Nyanlända hälsas välkomna med knuten näve. Alla sitter med benen i kors på det hårt stampade jordgolvet. Det doftar tobak och dynga. Väggarerna är av bambu och lera. Utsikten makalös.

Konungariket Nepal beskrivs ofta som världens tak. Mount Everest är den mest kända av de revben som håller upp himmalvalvet. Himalaya utgör ryggraden. Endast sexton mil och 8700 meter skiljer den högsta punkten från den lägsta. Bergen gör att endast tjugo procent av ytan är odlingsbar. Klimatzonerna sträcker sig från subarktiska till

subtropiska: Monsunregn blandas med polarvindar. På toppen evig snö och snöleoparder. På botten slättlandet Terai med risfält, mangolundar och tät djungel. Odlad potatis. Delfiner. Krokodiler. Men det verkligt intressanta i Nepal är varken bergen eller naturen utan det folk som sedan tio års tid bedrivit ett av de mest framgångsrika antifeodala uppror för demokrati världen sett på länge.

Ta ett korrupt halvfeodalt system. En svag stat på landsbygden. Ideal terräng för gerillakrigföring. Lägg till att tio procent äger 65 procent av jordbruksarealen och att 90 procent av landets 28 miljoner invånare lever på landsbygden. Lägg till att kungen är en av världens rikaste män och att Nepal är ett av världens fattigaste länder: Krydda med maoism.

Resultatet blev ett folkkrig för jordreform och demokrati. Svaren på varför det började här är lika många som det finns bybor i byn. En och en sätter de sig på verandan för att berätta sin historia. Jorden är det konkreta. Den ger bröd, den ger värdighet och den är värd att slåss för. Bönderna vill ha jord. Kvinnorna jämlikhet. De kastlösa ett slut på diskrimineringen och massorna demokrati.

Har maoisterna stöd bland bönderna i

Ambar Bahadur

byn? Frågan blir här närmast retorisk: bönderna är maoister. Kamouflagekläderna är inte ett modeplagg.

Två dagsmarscher från byn avlossades det första skottet. En tisdag i februari 1996 anföll embryot till folkets befrielsearmé en av polisstationerna, Holleri, i Rolpa. Det blev upprorets epicentrum. De följande dagarna utfördes över 5500 attacker i landets västra delar. Folkkriget var igång. Kort innan hade maoisterna presenterat en lista med fyrtio krav till premiärministern som kunde lösas fredligt, bland dem krav på republik. Men den jordägande klassen och monarkin vägrade. Kraven ignorerades och politiken utvecklades till krigskonst. Den legala kampens möjligheter bedömdes som uttömda.

*

Åkrarna i Bangetal är små. Skörden ger inget överskott. Eftersom bergen ligger på Kebekaisehöjd är det för högt för att odla ris. Vid skörd och sådd hjälps gårdarna åt. Denna kollektivism har byn utvecklat och idag känner alla ett ansvar för både djuren och grödorna.

Blir det matbrist är idag är räntan på ris fem procent, men Ratikala berättar att före folkkriget var man tvungen att betala tillbaka femton kilo ris om man lånade tre. Räntan togs ut av jordägare och ockrare. Det var också främst mot dessa som ilskan riktades under de första åren av folkkrig.

Ambar Bahadur är 48 år och har åtta barn. Den viktigaste förändringen som folkkriget fört med sig menar han är att de få feodalherrar som tidigare fanns i området och som tvingade bönderna att jobba för dem har stuckit. Han berättar att jordägarna tidigare kunde kräva en get, en säck ris eller en ko men att de aldrig betalade för sig.

– Inte en enda rupé. Men nu har de stuckit till Katmandu så det är lugnt och skönt här nu, vi samarbetar mycket bättre och levnadsförhållandena har sakta förbättrats.

Ambar Bahadur berättar att när folkkriget startade motiverade det bönderna att gå samman. Han beskriver det som att deras gemensamma ilska och enighet drev bort exploatörerna och delade upp deras jord. På frågan om hur de rent fysiskt drevs bort svarar han länge och hötter med nävarna i luften samtidigt som hela församlingen skratrar högljutt och tandlöst. När tolken ska översätta utläggningen säger han med sammanbiten min att vi gott kan föreställa oss vad som skedde.

– Vi har erbjudit dem att komma tillbaka, de kan till och med få sina gamla hus men de har de inte velat, säger Ambar Bahadur.

Bönderna insåg snabbt att våldet lönade sig. De hade allt att vinna. Efterhand övergick angreppen på feodalherrar och polisstationer till regelrätta slag med den nepalesiska kungliga armén. Efter tio års krig var antalet soldater i folkarmén i distriktet över 4000. Under hela perioden försåg byarna soldaterna med mat och kläder.

– Vi visste inte alltid vem som var premiärminister eller vad som skedde i Katmandudalen men vi visste att befrielsearmén slogs för oss, säger en av byborna.

Den väpnade striden har satt spår. Byborna berättar stolt om söner och döttrar som kämpat i befrielsearmén eller som blivit

några av de tusentals martyrer. Priset för att byn stödde maoisterna var högt. Kvinnorna vittnar om tortyr och våldtäkter utförda av den kungliga armén i sin jakt på gerillan.

Den flacka ytan i byns utkant där tre berg möts var för bara ett år sedan en exercisplats för befrielsearmén.

Idag odlas där majs.

Vid ett tillfälle luftlandsattes tusentals kungliga soldater på bergssluttningarna. De kompanier från folkarmén som fanns i området tog då av sig uniformerna och började mjölka korna, plöja jorden eller la sig helt enkelt bara ner och sov på loftet. Folkkriget saknar frontlinjer även om det har basområden. Målet var arméns soldater. Inte ett visst terrängavschnitt.

Beväpningen i början var främst jordbruksredskap. De första skjutvapnen tillverkades lokalt. Mynningsladdare fylldes med krut och järnskrot. En av de yngre pojkarna i byn tar en bössa av de äldre för att visa oss. Rekylen är så kraftig att han nästan tappar det tunga vapnet i backen. Krutroken sprids snabbt ut över dalgången. Bonden ser själv förvånad ut över att den fortfarande går att skjuta med.

*

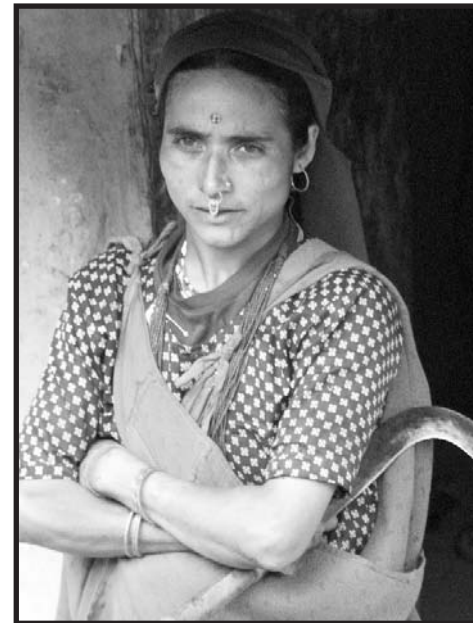
Det proklamerade målet med folkkriget var en nationell demokratisk revolution. Inte socialism. Balansakten gick ut på att kombinera militära och politiska medel. Men för byborna i Bangetal är det inte kravet på demokratisk republik som först nämns. Katmandu ligger långt bort. De krav som återkommer i samtalen är mat, hus, utbildning och kläder.

Utvecklingen i basområdet har gått fort. För tio år sedan var det vanligt att barn i byn giftes bort vid tio års ålder. Lagar som stiftades i Katmandu nådde inte ens halvvägs hit. Kvinnor var mannens egendom på samma sätt som jorden, fältet och hästen. Barn avlades med våld. En ogift faderlös kvinna existerade inte. Idag kräver kvinnorna arvsrätt till jorden. Att avskaffa de feodala strukturerna och utveckla en kapitalism är förutsättningarna för en vidare utveckling.

– Jag kan inget om politik men förut tvingades vi gifta bort våra döttrar när de var sju-åtta år och betala höga räntor på våra lån. Idag ligger ett sjukhus där det en gång stod ett berg och i Tila har man fått ström. Det är vi som bor här som gjort allt detta men maoisterna har gett oss en plan, säger Ratikala Gharti och berättar att de boende i byn nu insett vad de kan åstadkomma tillsammans.

Förväntningarna på maoisterna är skyhöga. Deras inflytande i byn de sista tio åren beskrivs av en bybo som om en social bomb slagit ner i samhället.

Många talar om en höjd medvetenhet som den viktigaste framgången. Planer finns idag på ett mellanstadium i byn, elektrifiering och ett större sjukhus. Förutsättningarna finns med freden. Ur floderna från bergen kan det vita guldet – vattenkraften – utvinnas. Jorden är bördig. Det bestående intrycket från byn är framtidsoptimismen.

Röster från Bangetal

■ **Bhabisy Gom** presenterar sig själv på engelska. Han är sju år och kan skriva sitt namn och frågar oss hur det står till. Han är den enda i familjen som inte är analfabet. Han älskar att leka på den

öppna ytan vid bergets fot, som folkmén innan fredsavtalet använde som exercisplats.

– Jag vill bli doktor, säger han till oss samtidigt som han försöker verka oberörd över att en kalv är i full färd med att

■ Under kriget tvingades lärarna stänga hans skola. **Phakta Bhadergym** är 27 år och lärare på Three Krishna Primary i klasserna ett till fem berättar att den kungliga armén arresterade och torterade flera av lärarna. De försökte hålla skolan öppen men efter att han och hans kollegor fått stryk med gevärskolvorna bestämde det sig för att skolan skulle gå under jorden. Undervisningen skedde då på nya platser varje dag och skolan blev mobil.

– Den fysiska skolan gick inte att skydda men lärarna, eleverna och allt material kunde vi rädda genom att flyt-

Nu – med freden – finns möjligheterna.

– Framför allt önskar jag en bra skola till mina barn så att de slipper arbeta på tegelbruk i Indien. Jag vill kunna ge dem en framtid. Ni måste förklara för världen varför vi tog till vapen och slogs, säger Ratikala Gharti.

I basområdena utvecklades under folkkriget en parallellregering med lokal folkmakt. Bland dem populära lokala institutionerna som folkdomstolar och milis. Dessa avvecklades som en del av avtalet med de parlamentariska partierna och byn styrs idag i praktiken av två kommittéer: En partikommitté och en bykommitté. Folkdomstolens funktioner har dock tagits över av det kommunistiska ungdomsförbundet och andra organisationer med nya namn.

Maoistpartiet beskriver själva den nuvarande politiken som att balansera på en

knivsegg. Ska vad som började som ett folkkrig för jordreform, demokrati och republik, tio år och 13000 döda senare sluta i fem ministerposter och en allians av åtta partier. Samt en kung som kanske inte kommer att tvingas abdikera? I Bangetal är både oron och förhoppningarna stora inför framtiden.

*

En dagsmarsch från byn Bangetal ligger byn Tila. Flera av husen är dekorerade med röda fanor och den lilla restaurangen är full av uniformerade soldater från folkarméns femte division. Lutad mot en vägg av bambu sitter på en röd plaststol vad som ser ut att vara en av de lokala tедrickande stammisarna. Men Santos Budha visar sig vara parlamentsledamot för maoisterna i Rolpadistriktet.

– Det är lite speciellt. Vi är vana vid att angripa fienden från långt håll i djungeln. Nu sitter vi öga mot öga med och diskuterar budgetfrågor, säger Santos Budha och ser stressat på regnet utanför dörren.

Fortsätter det regna blir vägen förstörd och han kommer att missa överläggningarna i Katmandu. Huvuddelen av de andra partiernas parlamentariker är bosatta i huvudstaden dit Santos är på väg för budgetsamtal. Idag är det i Katmandu allt avgörs. Partiet fokuserar nu på att bygga massorganisationer i staden. I det nya interimsparlamentet har maoisterna 73 platser. Parlamentarikerna kommer från 52 av Nepals 75 distrikt. Fyrtio procent är kvinnor. Elva är kastlösa – daliter. Det är en medveten prioritering och avspeglar både maoisternas politik och stödbas.

Santos Budha verkar stortrivs som parlamentariker och berättar roat om hur maoisterna nu deltar i de departement som ägnade stor kraft åt att bekämpa desamma.

– Vi har nu bevis för hur hela systemet användes för att angripa och försvaga oss. Men nu sitter vi i parlamentet och kan se till att

Santos Budha

rikta resurser mot satsningar som kommer folket till del.

Valet skulle enligt en första plan ha ägt rum i juni. Nyligen sköts det upp till november av premiärministern. Santos Budha säger att efter att folkarmén befriat 85 procent av Nepal var en allians och ett fredsavtal nödvändigt för att få bort kungen. Helst vill han att Nepal utropas som republik innan valet. Men vilket resultat det än blir i valet så kommer maoisterna att acceptera det. Synen på statsapparaten sammanfattar han med att 60 procent av den kommer att förstöras vid en stor maoistisk valseger: 40 procent kan han tänka sig att behålla.

– De folkliga delarna ska vara kvar.

Frågor om framtiden är lätta att ställa men svåra att besvara i Nepal.

Santos vill först inte spekulera. Medan han funderar sticker en uniformerad soldat ur folkets befrielsearmé in huvudet, överröstar monsunregnet och ger besked om att färden till huvudstaden får ske först imorgon. Santos tar sig tid att fundera. Han skissar på två framtidsscenario. Ett ljusst och ett mörkt.

– Om allt går väl så är Nepal kort efter valet en republik. Stora satsningar på infrastruktur fortsätter att ske här i Rolpa och alla nepaleser engageras i att bygga upp landet.

Santos berättar om rekonstruktionen. Om att bryta med underutvecklingen och den centraliserade statsapparaten.

– Nepal är rikt på skog, vattenkraft och kan bli ett modernt land.

Men det viktigaste idag säger han är att hålla ihop alliansen och hålla fast vid kravet på republik. En konstitutionell monarki som i Sverige är inte möjlig i Nepal, menar han. Banden mellan monarkin, de högkastiga och feodalherrarna är för starkt sammantvinnade.

– Om vi inte avskaffar monarkin kan vi aldrig avveckla feodalismen och utveckla landet.

Och om det inte sker något val?

Santos Budha lägger pannan i djupa veck.

– Det vore en tragedi. Då får vi återgå till att betrakta – och bekämpa – våra fiender på långt håll. Folket kommer inte att acceptera att det inte hålls val.

Text: MARTIN SCHIBBYE

Bild: TOR HÄRNQVIST

■ Vill du se fler bilder från Nepal? Gå på in på www.proletaren.se.

Utvecklingen i basområdet har gått fort. För tio år sedan var det vanligt att barn i byn giftes bort vid tio års ålder. Kvinnor var mannens egendom på samma sätt som jorden, fältet och hästen. En ogift faderlös kvinna existerade inte. Idag kräver kvinnorna arvsrätt till jorden.

I nästa del...

...möter vi soldater och officerare i Folkets befrielsearmé (PLA). 31 000 soldater har gått in provisoriska regementen under övervakning av FN. Vapnen har låsts in i containrar men nycklarna till dem har befälhavarna behållit. Frågan hur det känns att strida i en maoistisk gerilla på 2000-talet kräver ett svar.

